

G. K. CHESTERTON

Stromy pýchy

ZABUDNUTÉ
KNIHY

Stromy pýchy

G. K. CHESTERTON

G. K. Chesterton

Stromy pýchy a iné záhady

The Trees of Pride

Vydavateľstvo Zabudnuté knihy, Bratislava

www.zabudnuteknihy.eu

Táto kniha ani žiadna jej časť nesmie byť reprodukovaná a šírená v papierovej, elektronickej alebo inej podobe bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Obálka: Pavol Petráš

Ilustrácie: Eva Baloghová

Preklad:

Stromy pýchy, Tajomná záhrada, Ako písať detektívky, Ako napísať detektívku – Michal Švec

Podivné kroky, Letiace hviezdy a Neviditeľný muž – Jana Baloghová, Eva Baloghová

Obrana detektívok – Igor Čonka

Všetky práva vyhradené.

ISBN 978-80-99966-83-4 (PDF)

OBSAH

Stromy pýchy

I. Rozprávka o pávích stromoch	9
II. Stávka statkára Vanea	33
III. Záhada studne	57
IV. Honba za pravdou	83

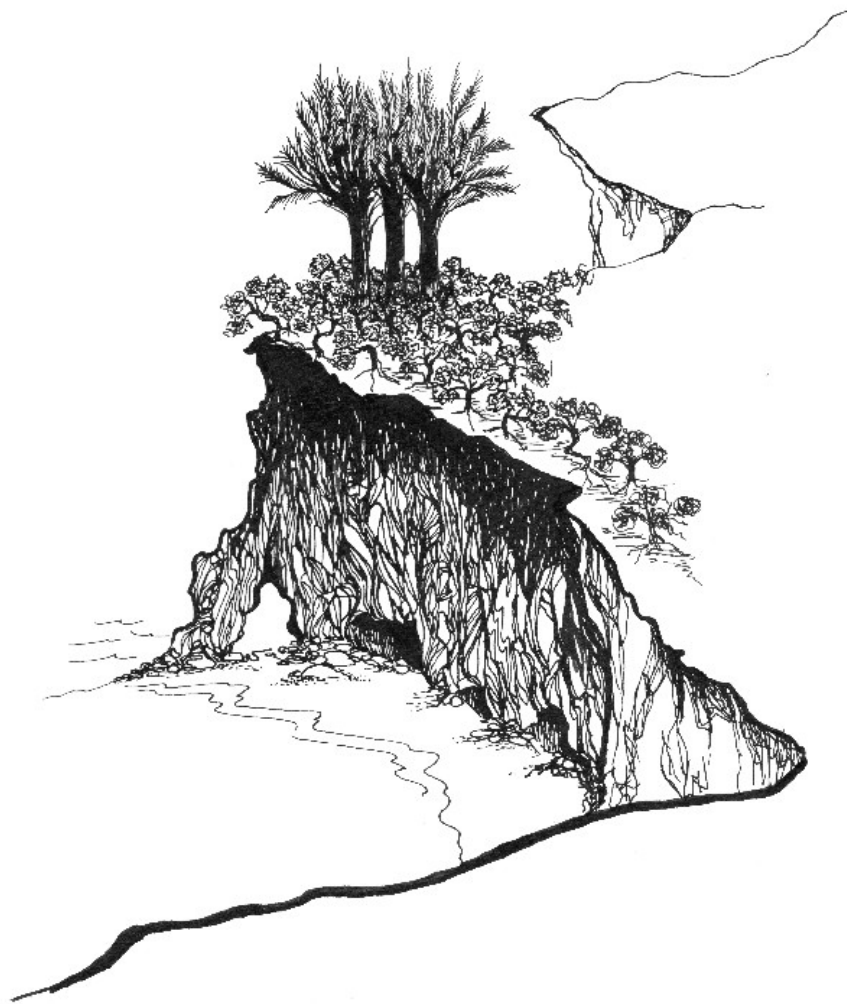
Príbehy otca Browna

Tajomná záhrada	109
Podivné kroky	141
Letiace hviezdy	169
Neviditeľný muž	191

Eseje o detektívkach

Obrana detektívok	217
Ako písať detektívky	223
Ako napísať detektívku	229

Stromy pýchy

I. Rozprávka o pávích stromoch

S tatkárovi Vaneovi sa na jednej z prestížnych súkromných škôl dostalo dokonalého anglického vzdelania, ktoré zachovalo jeho intelekt dokonale a trvalo na chlapčenskej úrovni. Írsky pôvod zase v jeho psychike potlačil náležitú dôstojnosť staršieho chlapca a občas mu prinavracal jasnejší výraz nezbedníka. Mal v sebe až fyzický nepokoj, ktorý sa s ním proti jeho vôli zahrával a už mu aj stihol pomerne rázne zabrzdiť kariéru v štátnych a diplomatických službách. Kompromis je síce naozaj podstatným prvkom britskej politiky, najmä pri uplatňovaní neutrality voči rôznym náboženstvám v Indii, lenže Vaneova snaha napoly vyhovieť moslimom tak, že na prahu mešity si z jednej nohy zhodí čižmu, bola pochopená ani nie tak ako známka skutočnej neutrality než skôr niečo, čo nemožno nazvať inak ako agresívna ignorancia. Alebo tiež: je síce pravda, že anglický aristokrat sa pri konflikte medzi ruským Židom a pravoslávnu procesiou nesúcou relikvie sotva dokáže dokonale vcítiť do pocitov ktoréhokoľvek účastníka, ale Vaneov návrh, že

procesia by prípadne mohla niest' rovno Žida, keďže aj on je úctyhodnou historickou relikviou, ostal nepochopený na oboch stranách. Bol skrátka človekom, ktorý sa hrdí tým, že sa riadi čisto rozumom, a výsledkom bolo, že robil samé nerozumné veci. Akoby sa staval na hlavu iba preto, aby dokázal svoju tvrdohlavosť.

Práve dojedol výdatné raňajky v spoločnosti svojej dcéry pri stole pod korunou stromu v záhrade na cornwallskom pobreží. Keďže mal vynikajúci krvný obeh, trval na čo najčastejšom stolovaní vonku, hoci lesy zatiaľ len sotva pocítili dotyk jari a more okolo najjužnejšieho výbežku Anglicka sa ešte nezohrialo. Jeho dcéra Barbara, pôvabné dievča s hustými ryšavými vlasmi a tvárou dôstojnou, ako keby patrila jednej zo záhradných sôch, ostala ako socha aj nepohnute sedieť, keď sa otec zdvihol od stola. Bol vysokej a peknej postavy, vo svetlom obleku, bielovlasý, s fúzmi a vlasmi vlajúcimi pomerne nekontrolovane z dobre naladenej tváre, lebo široký slamený klobúk si niesol v ruke, ako tak kráčal cez terasovitú záhradu po chodníku z kameňov, so starými ozdobnými urnami naokolo, k cestičke lesnejšieho charakteru, ktorú lemovali malé stromčeky, a potom cik-cakovitou cestou zo skalnatého útesu dolu k pobrežiu, kde sa mal stretnúť s niekým prichádzajúcim loďkou. Jachta už kotvila v modrom zálive a on zahliadol čln prirážajúci k malému mólu.

No aj na tejto krátkej prechádzke medzi zeleným trávnikom a žltou piesočinou mu bolo súdené znovu

čeliť situácii, keď niečo vyprovokuje jeho tvrdohlavosť k posunu do tej nie nezvyklej fázy, ktorú svet zvykne nazývať horúcou hlavou. Konkrétne ju vyprovokoval fakt, že cornwallsovskí dedinčania, ktorých tvorili nájomníci na jeho pozemkoch a domáce čeladníctvo, boli všetko možné, len nie ľudia riadiaci sa čisto rozumom. Kdeže! To skôr iracionalitou s duchmi, bosorkami a tradíciami starými ako Merlin - akoby ho obkľúčili kruhom iracionality. Ten magický kruh mal však jeden stred: existoval jeden bod, ku ktorému sa nakoniec stočil každý rozhovor dedinčanov. Ten bod statkára vždy privádzal do zúrivosti a ešte aj počas tejto krátkej prechádzky sa zdalo, že naň všade naráža. Pred zostúpením po schodoch z trávniku sa zastavil, aby záhradníkovi nakázal zasadiť nejaké cudzokrajné kríky do kvetnáčov, a toho akoby trochu pochmúrne potešilo, že má príležitosť vyjadriť, akú nízku mienku si o cudzích kroch vytvoril.

„Bodaj by ste sa ich zbavili, pane,“ poznamenal, zanovito kopúc v zemi. „Nič vedľa nich nerastie.“

„Kre!“ smial sa statkár. „Pávie stromy hádam nenazvete krami, nie? Statné stromiská – mali by ste byť na ne pyšný.“

„Burina vyrastie raz-dva,“ odvetil záhradník. „Tá pokojne prerastie aj dom, keď ju niekto zasadí.“ A ešte dodal: „Ako je aj v Biblii – kto seje kúkoľ...“

„Oh, aby parom vzal tú vašu...“ začal statkár, ale potom nahradil zamýšľané slovo Biblia všeobecnejším, „poveru!“ Sám bol síce neochvejným racionalis-

tom, ale chodieval do kostola, aby išiel svojim nájomníkom príkladom. Príkladom čoho presne, to by povedať nevedel.

Trochu ďalej cestou po chodníčku pri stromoch narazil na drevorubača, istého Martina, ktorý bol ešte priamočiarejší, keďže ho ťažil väčší zármutok. Jeho dcéra totiž nedávno vážne ochorela na horúčku, ktorá sa v poslednom čase na tom pobreží rozšírila. Statkár, láskavý džentlmen, by za bežných okolností mrzutosť a znížené sebaovládanie toleroval, no teraz od neho nemal ďaleko ani on sám, keď čeladník trval na spojitosti svojho nešťastia s tradičnou hystériou okolo exotických rastlín.

„Keby jej bolo lepšie, hneď by som ju odviedol,“ povedal drevorubač, „keďže s nimi zrejme nepohneme. Ale s takou chuťou by som sa do nich pustil sekerou a videl, ako padajú k zemi!“

„Človek by si pomyslel, že hovoríte o drakoch,“ povedal Vane.

„A zhruba tak aj vyzerajú!“ odpovedal Martin. „Len sa na ne pozrite...“

Drevorubač bol, prirodzene, drsnejší a živelnejší človek než záhradník. Aj jeho tvár bola hnedá, vyzerala ako prastarý pergamen a bola orámovaná cudzokrajne usporiadanou havraňou bradou a bokombradami, aké boli v móde skôr pred päťdesiatimi rokmi, ale mohla byť stará pokojne aj päťtisíc rokov či viac. Človek mal pocit, že keď Feničania za úsvitu sveta obchodovali na cudzích pobrežiach, mohli mať tie modravo-čierne vlasy sčesané, za-

krútené či spletené do nejakých takýchto kuriózných vzorov. Veď táto hŕstka obyvateľstva sa tiesnila na okraji Cornwallu podobne, ako sa Cornwall tiesnil na okraji Anglicka – bola to tragická a jedinečná rasa, malá a vzájomne prepojená ako keltský klan. Ten klan bol starší ako rodina Vanea, hoci tá bola taká stará ako najstaršie rodiny grófstva. V mnohých takýchto častiach Anglicka sú totiž aristokrati najčerstvejšími prisťahovalcami. Bol to skrátka typ rasy, o akej sa tvrdí, že speje k zániku, a možno už aj dospela.

Objekty tej nenávisťi stáli asi sto yardov od hovoriaceho, ktorý im hrozil svojou sekerou, a v tom prirovnaní bolo čosi sugestívne. Tak predovšetkým, pobrežie, ktoré sa tiahlo až po západ slnka, vyzeralo samo rovnako neskutočne ako planúci súmrak. Rysovalo sa oproti smaragdovo-indigovému moru vo vyrytých rohoch a vlnovkách, ktoré by mohli byť odliatkami podobne zvlnených hadov, nižšie zas bolo zbrázdnené a rozorvané jaskyňami a puklinami, akoby ho prevrťali gigantické červy. Nad touto drakonickou architektúrou zeme visel závoj sivých lesov tenučký ako hmla, lesov, ktorých nakazilo a znetvorilo obvyklé čarodejníctvo mora. Napravo sa popri pobreží tiahli stromy v jedinej línii, každý z nich vykreslený tenkými čiarkami ako karikatúra. Na opačnom konci sa lúnia rozširovala do chuchvalca početnejších zakrpatených stromov, vytvárajúc tak lesík siahajúci až na najkrajnejší výbežok vysokého brehu. Práve tu sa naskytl pohľad, ktorý takmer automaticky priťahoval pohľady a myšlienky mnohých.

Uprostred tohto nízkeho a viac menej rovnomerného lesa sa dvíhali tri jednotlivé kmene. Vystreľovali k oblohe a týčili sa ako maják nad vlnami alebo kostolná veža nad dedinskými strechami. Tvorili zhluk troch blízkych stĺpov, ktorý mohol rovnako dobre byť len rozdvojením, či skôr roztrojením jedného stromu, pričom jeho spodná časť by bola skrytá v okolitom hustom poraste. Všetko na nich evokovalo niečo cudzokrajnejšie a južanskejšie než čokoľvek hoci aj na tom najvzdialenejšom polostrove Británie, ktorý sa vystrkuje najďalej k Španielsku, k Afrike a k južným hviezdám. Kožené listy vyhánali popred mdlú clonu nažltutej zelene, a boli iného a menej prirodzeného odtieňa zelenej, jemne sfarbeného do modra ako perie rybárika. No človeku mohli pripomínať aj šupiny nejakého trojhlavého draka týčiaceho sa nad chúliacim sa a utekajúcim stádom.

„Že je vašej dcére tak zle, to mi je nesmierne ľúto“ povedal stručne Vane, „ale, prosím vás, predsa len...“ a ráznym krokom odkráčal strmou cestou dolu.

Čln bol už priviazaný k malému kamennému výstupku a lodník, mladší tieň drevorubača – v skutočnosti vlastne synovec toho užitočného rebela – pozdravil svojho suchozemského pána s obvyklou mrzutou formálnosťou celej rodiny. Statkár nedbalo odpovedal na pozdrav a keď si potriasal rukou s privezeným návštevníkom, ktorý práve vystúpil na breh, hneď všetky tie veci pustil z hlavy. Návštevník bol dlhý, vyťahnutý, na takého mladého príliš hrbiaci sa muž, ktorého pretiahnuté črty pôsobili, ako by ich

tvorili len kosti a nervy, a akosi kontrastovali s vlasmi, vytrčajúcimi v žiarivých žltých kaderiach na sluchách spod okraja jeho bieleho vychádzkového klobúka. Bol oblečený starostlivo a s vyberaným vkusom, hoci mal práve za sebou poriadnu plavbu po mori, a v ruke niesol niečo, čo už počas svojich dlhých európskych ciest a ešte dlhších európskych návštev takmer zabudol nazývať cestovným kufríkom.

Pán Cyprián Paynter bol Američan, ktorý žil v Taliansku. Dalo by sa o ňom povedať oveľa viac, lebo išlo o veľmi bystrého a kultivovaného džentlmena, ale tie dva fakty azda zahŕňajú väčšinu ostatných. Napĺňajúc si myseľ divmi Starého sveta ako múzeum, ale osvetlené cez okno údivu toho Nového, prevzal určitú jedinečnú kritickú pozíciu Ruskina alebo Patera a bol taktiež známy ako objaviteľ Menších básnikov. Bol však objaviteľom rozvážnym a nevytváral zo svojich Menších básnikov veľkých prorokov. Ak sa aj jeho husi stávali labuťami, neboli to všetko „labute avonské“. Dokonca na seba privolal podozrenie z neodpušiteľného klasicizmu, keď sa odlíšil od svojich mladých priateľov Interpunkčných básnikov, ktorých veršotepectvo tvorili výlučne čiarky a dvojbodky. Vrelšie pochopenie mal pre moderný plameň rozdúchaný z tlejúcich uhlíkov keltskej mytológie, a práve nedávne objavenie sa jedného cornwallského básnika, akejsi odpovede na Nových írskych básnikov, ho vlastne teraz priviedlo do Cornwallu. Bol však príliš dobre vychovaný, aby dal hostiteľovi najavo, že určitý

podiel potešenia bude hľadať mimo jeho vlastnej pohostinnosti. Od Vanea, s ktorým sa stretol na Cypre v neskorších dňoch nediplomatickej diplomacie, mal dlhodobé pozvanie a ten nepostrehol, že kontakty sa obnovili len po tom, čo si tento kritik prečítal Merlina a iné verše od nového autora menom John Treherne. Statkár si neuvedomil ani oveľa diplomatickejšiu diplomáciu, ktorou bol privedený na myšlienku pozvať miestneho barda na obed práve v deň príchodu amerického kritika.

Pán Paynter ešte stále stál so svojím cestovným kufříkom, zízajúc ako v tranze pravého obdivu na rozoklané útesy, korunované šedivým lesíkom s chocholom v podobe troch fantastických stromov.

„Je to ako stroskotať na brehu rozprávkovej krajiny,“ povedal.

„Dúfam ale, že ste nestroskotali príliš,“ odvetil s úsmevom hostiteľ. „Tuto Jake sa hádam dokázal o vás dobre postarať.“

Pán Paynter preniesol pohľad na lodníka a tiež sa usmial. „Obávam sa,“ povedal, „že náš priateľ nie je až takým fanúšikom tejto scenérie ako ja.“

„Ó, ide zrejme o tie stromy!“ povedal statkár unavene.

Lodník bol zvyčajným povoláním rybár, ale keďže jeho dom, postavený z čiernych dechtových brvien, stál rovno na brehu len niekoľko yardov od móla, často bol v podobných prípadoch zamestnaný ako prievozník. Bol to tmavý mladík s čiernym obočím,

obyčajne mlčky, ale teraz akoby ho niečo popchlo prehovoriť.

„Nuž, pane,“ povedal, „každý vie, že to nie je prirodzené. Každý vie, že more stromy gniavi a podmýva – aspoň pokiaľ sú to naozaj stromy. Tieto veci však bujnejšie ako nejaké pekelné obrovské riasy, ktoré vôbec nepatria na zem. Je to, milostpán, ako... ako keby sa nejaká životaschopná morská príšera dostala na breh a všetko požierala.“

„To je tu taká hlúpa povera,“ vysvetlil statkár mrzuto Vaneovi. „Ale poďme do záhrady, chcem vás predstaviť dcére.“

No skôr, než došli k stolíku pod stromom, zdanlivo nehybná mladá dáma sa už stihla premiestniť inam a chvíľku trvalo, kým ju objavili. Keď sa zdvihla, hoci malátne, uberala sa pomaly horným chodníčkom terasovitej záhrady, z ktorého bolo vidno spodnejší, ako sa vinie bližšie popri hlavnom hlúčiku malých stromov na brehu mora.

Jej malátnosť nebola ani tak slabosťou, ako skôr prejavom plnosti života – asi ako malátnosť napoly prebudeného dieťaťa – chcela sa zrejme popreťahovať a vychutnávala všetko, bez toho, že by si niečo všimla. Minula les, v ktorého šedivej spleti mizla jediná biela cestička ako v čiernej diere. Pozdĺž tejto časti terasy sa tiahlo čosi ako nízka hradba alebo balustráda, miestami porastená kvetmi, cez ktorú sa nahla, aby videla iný výsek jagavého mora za zhlukom stromov a ďalší krivolaký chodník, zostupujúci k mólu a lodníkovej chyži na pobreží.

Ako tak uprene, i keď pomerne ospanlivo hľadela, zbadala zvláštnu postavu, ako sa veľmi rezko približuje po chodníku od rybárovej chatrče – tak rezko, že v ďalšom momente sa už zjavila medzi stromami, na cestičke priamo pod ňou. Postava to bola cudzia nielen pre ňu, ale aj celkovo pôsobiaca cudzo. Bol to muž, ešte stále mladý a vyzerajúci primladý na svoje vlastné šaty, ktoré neboli iba ošúchané, ale aj staromódne – šaty vo svojej podstate dosť všedné, no nosené nevšedne. Mal na sebe čosi, čo malo byť zrejme ľahkým nepremokavým plášťom – keďže asi prišiel od mora, ale na krku ho držal iba jeden gombík a s rukávmi a ostatným na ňom ovisal skôr ako peľerína než ako kabát. Jedna z jeho kostnatých rúk spočívala na čiernej palici. Čierne vlasy mu v niekoľkých chumáčoch viseli v tieni širokého čierneho klobúka. Na tvári, počernej, no svojím spôsobom peknej, mu ihral úsmev, ktorý mohol byť mierne plachý, keby v sebe nemal aj veľa z úškrnu.

Či bolo toto zjavenie tulákom, votrelcom, alebo priateľom niektorého z rybárov či drevorubačov, to Barbara Vaneová nedokázala odhadnúť. Zložil si klobúk, ešte stále s nezmeneným, trochu potmehúdsnym úsmevom, a zdvorilo prehovoril: „Prepáčte, pán statkár ma požiadal, aby som prišiel.“ Tu zbadal drevorubača Martina, ktorý sa pri obstrihávaní tenkých stromov postupne posúval po cestičke, a cudzinec ho pozdravil familiárne pozdvihnutým prstom.

Dievča nevedelo, čo povedať. „Prišli... prišli ste kvôli rúbaniu dreva?“ spýtala sa napokon.

„Pokojne by som prišiel, keby som bol takým počestným človekom,“ odvetil cudzinec. „Martin je, pokiaľ viem, môj vzdialený bratranec – viete, my Cornwallčania tu naokolo sme takmer všetci nejako spríbuznení – ale ja nerúbem drevo. Nerobím vlastne nič, hádam až na žonglérske kúsky. Som, takpovediac, iluzionista.“

„Čože ste?“

„Trubadúr – povedzme?“ odpovedal prichádzajúci a pozrel hore na ňu ešte pevnejšie. Ich pohľady na sebe spočinuli za zvláštneho ticha. Ona v ňom videla to, čo už bolo opísané, hoci niežeby to aspoň trochu chápala. On videl nepochybne krásnu ženu s tvárou sochy a vlasmi žiariacimi na slnku ako medená prilbica.

„Viete,“ pokračoval, „že na tomto starom mieste mohol pred stovkami rokov, presne ako ja, naozaj stáť trubadúr a pani sa mohla pozeráť ponad ten múrik a hodiť mu peniaze?“

„Chcete peniaze?“ opýtala sa v pomykove.

„Nuž...“ afektovane naľahoval cudzinec, „niežeby mi nechýbali, ale obávam sa, že tu už dnes niet miesta pre trubadúrov, nanajvýš hádam černošských. Musím sa však ospravedlniť, že som si zabudol začierniť tvár.“

Trochu sa zmätene zasmiala a povedala: „Pochybujem, že by ste to museli robiť.“

„Zrejme usudzujete, že tunajší sú už čierni až-až,“ poznamenal pokojne. „Napokon, sme domorodci – a podľa toho sa s nami aj zaobchádza.“

Vypustila nejakú zúfalú poznámku o počasí či krajine a bola zvedavá, čo bude ďalej.

„Výhľad je to určite krásny,“ prisviedčal tajomne. „Len o jednom prvku z neho mám isté pochybnosti.“

Kým tam ticho stála, pomaly zdvihol svoju čiernu palicu a ako dlhánskym čiernym prstom ukázal ňou na pávie stromy vytŕčajúce nad lesíkom. Na dievča padol zvláštny znepokojivý pocit, ako keby len tým samotným prostým gestom mohol vykonať ničiteľský akt a zoslať na záhradu záhubu.

Napäté a až trápne ticho náhle prerušil hlas statkára Vanea, zvučný, aj keď sa ozýval z diaľky.

„Nevedeli sme prísť na to, kam si sa podela, Barbara,“ povedal. „Toto je môj priateľ, pán Cyprián Paynter.“ Vzápätí zbadal aj cudzinca a zarazil sa, trochu zaskočený. Jedine sám pán Cyprián Paynter sa hneď zorientoval v situácii. Portrét cornwallského básnika videl pred pár mesiacmi v nejakom americkom literárnom časopise, a tak zrazu na vlastné prekvapenie zistil, že sa ocitá v pozícii predstavujúceho namiesto predstavovaného.

„Pán statkár,“ povedal s istým údivom, „vari nepoznáte pána Trehernea? Myslel som, že ste predsa susedia.“

„Veľmi rád vás poznávam, pán Treherne,“ povedal statkár, ktorý znovu nadobúdal formu s určitou bodrou zmätenosťou. „Som taký rád, že sa vám podarilo prísť. Toto je pán Paynter... Moja dcéra...“ a otočiac sa s prehnanou bujarosťou, ktorou chcel zakryť zahľabanie, viedol ostatných k stolu pod stromom.